

Tájékoztató bibliográfia „A helyesírás kézikönyvei” témában

A 20. század derekával kezdődően a magyar akadémiai helyesírás – egyfelől a monolitikus állam mögöttes felállás támogatása következtében, másfelől a korábbi újragondoló, a maga idején igen korszerű normatív alapelveknek köszönhetően – a magyar nyelvközösség egészében a korábbiaknál jóval magasabb presztízsű, lényegében megkérdőjelezhetetlen tekintélyű szabályozássá vált. Az ezt követő évtizedekben kialakult a magyar helyesírás hármasszintűvé válása is. Helyesírással ugyanis nem egyformán van mindenkinek szüksége: másképp viszonyul hozzá az írni tanuló kisiskolás és másképp a professzionális szövegíró. Ennek megfelelően beszélünk a magyar helyesírás három szintjéről. A központban jelenleg *A magyar helyesírás szabályai* 2015-ben megjelent, úgynevezett 12. kiadása áll. Ez a helyesírás „alkotmánya”: a Magyar Tudományos Akadémia mint testületi szerző által jegyzett munkaként biztosítja a helyesírás viszonylagos egységességét és állandóságát. Főként az alsóbb iskolafokoknak szól a *Kis magyar helyesírás* (Keszler Borbála–Siptár Péter–Tóth Etelka, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2016), amely az előbbi mű módszertani és tartalmi szempontból letranszformált változata. A köznyelvi helyesírási szabályzat feltranszformáltját a szaknyelvi helyesírási és átírási szabályzatok, illetve szótárak összessége, valamint a helyesírási kézikönyv adja. Ilyen 2004-ben jelent meg először az Osiris Kiadónál: a mindenkor akadémiai helyesírási szabályzat talaján áll, de bővebb, részletesebb kifejtéssel, valamint egy minden korábbinál részletesebb szótárral mutatja be a tárgyat.

A professzionális írásbeliség, a kiadók, szerkesztőségek stb. számára a munkafolyamatok során azonban még a kézikönyv sem nyújthat megoldást mindig minden írásproblémára. Különösen a szerkesztői gyakorlatban van szükség olyan kézikönyvtárra, amely a mindennapi munka során könnyen hozzáférhető, és gyors segítséget tud nyújtani. Természetesen gyakorlat, kiadó, tematika stb. függvénye, hogy az alábbiakból kinek milyen részhalmozatra van szüksége. A kézikönyvtár összeállításához szolgál segítségül a következő bibliográfia, amely az általános kézikönyvektől, a szótáraktól és lexikonoktól kezdve a szaknyelvi kötetekig, a szabványokig és az átírási szabályzatokig rendszerezi az aktuálisan megbízható és jól használható helyesírási szakirodalmat.¹

Általános kézikönyvek

A magyar helyesírás szabályai 2015¹². Akadémiai Kiadó, Budapest.

Gyurgyák János 2005. *Szerzők és szerkesztők kézikönyve*. Osiris Kézikönyvek. Osiris Kiadó, Budapest.

Keszler Borbála (szerk.) 2017. *Magyar grammatika*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.

Keszler Borbála 2004. *Írásjelten. Az írásjelhasználat szabályai, problémái és története*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Laczko Krisztina–Mártonfi Attila 2006⁴. *Helyesírás*. A Magyar Nyelv Kézikönyvtára 1. Osiris Kiadó, Budapest.

Magyar nemzeti szövegtár. <http://corpus.nytud.hu/mnsz/>.

The Chicago manual of style. The essential guide for writers, editors, and publishers 2010¹⁶. The University of Chicago Press, Chicago–London. = <http://www.chicagomanualofstyle.org/>.

¹ Lényegesen bővebb irodalomjegyzék: Gyurgyák János 2005. *Szerzők és szerkesztők kézikönyve*. Osiris Kézikönyvek. Osiris Kiadó, Budapest, 459–492. Korábbi, kevésbé naprakész, de terjedelmesebb változat: Gyurgyák János 1996. *Szerkesztők és szerzők kézikönyve*. Osiris Kézikönyvek. Osiris Kiadó, Budapest, 353–449.

- Timkó György (szerk.) 1972². *Helyesírási és tipográfiai tanácsadó*. Nyomdaipari Egyesülés, Budapest.
- Virágvolgyi Péter 1999². *A tipográfia mestersége – számítógéppel*. Osiris Kiadó, Budapest.

Szótárak, lexikonok

- Bakos Ferenc 2002². *Idegen szavak és kifejezések kéziszótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Bárányné Szabadkai Éva–Mihalik István (szerk.) 2002. *Közgazdasági helyesírási szótár: Szakszavak, kifejezések, szókapcsolatok és rövidítések gyűjteménye*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- K. Bende Ildikó (szerk.) 2006. *Flóra I–II. A világ legnagyobb kertészeti enciklopédiája. Képek, tudnivalók a földkerekség több mint 20.000 növényéről*. Athenaeum, Budapest.
- Bognár László 1995. *Ásványnévtár*. Eötvös Kiadó, Budapest.
- Boronkay Antal (szerk.) 1983–1985. *Brockhaus Riemann zenei lexikon I–III*. Zeneműkiadó, Budapest.
- Böhm László 1961³. *Zenei műszótár*. Zeneműkiadó, Budapest. [Több későbbi faksimile, Editio Musica kiadónévvel.]
- Cartographia 2007. *Történelmi világatlasz*. Cartographia, Budapest.
- Cartographia 2016. *Földrajzi világatlasz*. Cartographia, Budapest.
- Csányi Piroska–Fábián Pál, dr.–Csengeri Pintér Péter 1990. *Műszaki helyesírási szótár*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- Elekfi László 1994. *Magyar ragozási szótár*. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest.
- Élesztős László et al. (szerk.) 1993–2004. *Magyar nagylexikon I–XIX*. Magyar Nagylexikon Kiadó, Budapest. – „Függelék” a *Kronológia I–II*. (2006) és a *Művek lexikona I–III*. (2008).
- Fábián Pál, dr.–Magasi Péter, dr. (szerk.) 1992. *Orvosi helyesírási szótár*. Akadémiai Kiadó–Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár, Budapest.
- Fodor György, dr. 1994². *Mértékegység-lexikon*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- Fodorné Csányi Piroska–Fábián Pál, dr.–Hőnyi Ede 1982. *Kémiai helyesírási szótár*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- Gozmány László 1979. *Vocabularium nominum animalium Europae septem linguis redactum – Európa állatvilága. Hétnyelvű névszótár (latin, német, angol, francia, magyar, spanyol, orosz) I–II*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Gyurgyák János 2005. *Rövidítésszótár*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Ittészné Kövendi Kata 2001. *Magyar–angol és angol–magyar zenei szaknyelvi szótár*. Jazz Oktatási és Kutatási Alapítvány, Budapest.
- Jolsvay Alajos–Steinmann Henrik–Szily Ernő 1977. *A magyar állatvilág szótára*. Natura, Budapest.
- Kenyeres Ágnes (szerk.) 1967–1994. *Magyar életrajzi lexikon I–IV*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Király István–Szerdahelyi István 1970–1996. *Világirodalmi lexikon I–XIX*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kiss Lajos 1988². *Földrajzi nevek etimológiai szótára I–II*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Krúdy Erzsébet, dr. (szerk.) 2001². *Brengsán orvosi szótár*. Medicina Könyvkiadó, Budapest.
- Ladó János–Bíró Ágnes 1998. *Magyar utónévkönyv*. Vince Kiadó, Budapest.
- Leuchtmann, Horst 1978. *Terminorum musicae index septem linguis redactus – Hétnyelvű zenei szótár (magyar, német, angol, francia, olasz, spanyol, orosz)*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Lelkes György (szerk.) 2011³. *Magyar helységnév-azonosító szótár*. Argumentum–KSH Könyvtár, Budapest.
- Magay Tamás (szerk.) 1978. *Idegen nevek kiejtési szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Menich Zsuzsa (szerk.) 2005. *Officina állatvilág képes enciklopédia*. Officina '96, Budapest.
- Műszaki értelmező szótár 1–71*. [Tematikus kötetek.] Terra, majd Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Péter László (szerk.) 1994. *Új magyar irodalmi lexikon 1–3*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Priszter Szaniszló 1983. *Arbores fruticesque Europae. Vocabularium octo linguis redactum – Európa fái és cserjéi. Nyolcnyelvű szótár (latin, angol, francia, német, magyar, olasz, spanyol, orosz)*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Priszter Szaniszló 1988. *A nagygyömbök magyar és latin névjegyzéke. Mikológiai Közlemények. Clusiana: 1–158*.

- Priszter Szaniszló 1998. *Növényneveink*. Mezőgazda Kiadó, Budapest.
- Pusztai Ferenc (szerk.) 2003². *Magyar értelmező kéziszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Ráday Mihály (szerk.) 2013. *Budapesti utcanévek A–Z*. Corvina Kiadó, Budapest.
- Szabó Miklós, dr. (szerk.) 2013². *Katonai helyesírási tanácsadó szótár*. Zrínyi Kiadó, Budapest.
- Távközlési Dokumentációs Központ 1996. *Helyesírási útmutató a távközlési szolgálatok fogalmainak írásához*. Távközlési Könyvkiadó, Budapest.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2007. *Idegen szavak szótára*. A Magyar Nyelv Kéziszótára 2. Osiris Kiadó, Budapest.
- Tóth Etelka (szerk.) 2017. *Magyar helyesírási szótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Urania Növényvilág [I]–[III]*. (1975) és *Urania Állatvilág [I]–[IV]*. (1969–1971). Gondolat, Budapest.
- Zádor Anna–Genthon István (szerk.) 1965–1968. *Művészeti lexikon I–IV*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Werle, Loukie–Cox, Jill 2006. *Hozzávalók. Főzési alapanyagok nagykönyve*. Vince Kiadó, Budapest.

Szaknyelvi helyesírási szabályzatok

- Bősze Péter 2007. Tartozékbetűk, tartozékszámok és tartozékmagyarázók az orvosi-biológiai irodalomban. *Magyar Nyelvőr* 131: 151–62.
- Bősze Péter (szerk.) 2004. Az emberi vírusok neveinek összeállítása vírusszaládók, alcsaládok, nemzetségek, fajok stb. szerinti bontásban. *Magyar Orvosi Nyelv* 4/2: 34–52.
- Bősze Péter–Laczkó Krisztina 2009. Helyesírási megfontolások az orvosi nyelvben. In Bősze Péter (szerk.): *A magyar orvosi nyelv tankönyve*. Medicina, Budapest, 329–92.
- Erdey-Grúz Tibor–Fodorné Csányi Piroska (szerk.) 1972–1974. *A magyar kémiai elnevezés és helyesírási szabályai*. I. A szabályok. II. Vegyületek elnevezési példatára és kémiai helyesírási szótár. III. A legfontosabb ásványok és kőzetek nevének helyes írásmódja. Budapest, Akadémiai Könyvkiadó.
- Fábián Pál 1993. Szaknyelvi helyesírási szabályzataink mérlege. *Magyar Nyelvőr* 117: 595–9.
- Fábián Pál–Földi Ervin–Hönyi Ede 1998. *A földrajzi nevek helyesírása*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Fodorné Csányi Piroska 2003. *Szervetlen kémiai nevezéktan II*. A Kémia Újabb Eredményei. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Fodorné Csányi Piroska et al. 2008². *Szervetlen kémiai nevezéktan*. A IUPAC 2005. évi szabályai. A Magyar Kémiai Elnevezés és Helyesírás Szabályai. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Gozmány László 1994. A magyar állatnevek helyesírási szabályai. *Folia Entomologica Hungarica – Rovartani Közlemények* 55: 429–45.
- Jávorka Levente–Fábián Pál–Hönyi Ede (szerk.) 1995/2000. Az állatfajtanévek helyesírása. *Állattenyésztés és Takarmányozás* 44: 465–70. = *Acta Agraria Kaposváriensis* 4: 82–6.
- Kaszab Andor 1971². *A magyar étlapok helyesírása*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Kozma Zsolt–Pap Gézánné Gegus Márta–Tonk Istvánné Tóth Mária 2007. *Református nyelvhelyesírási útmutató*. Erdélyi Református Egyházkerület, Kolozsvár.
- Nyitrai József–Nagy József (szerk.) 1998. *Útmutató a szerves vegyületek IUPAC-nevezéktanához*. A IUPAC Szerves Kémiai Nomenklatúrabizottságának 1993-as ajánlása alapján. A Magyar Kémiai Elnevezés és Helyesírás Szabályai. Magyar Kémikusok Egyesülete, Budapest.
- Útmutató egyházi kifejezések helyesírásához* 2006². Szent István Társulat, Budapest.

Átírási szabályzatok

- Csongor Barnabás–Ferenczy Mária 1993. *A kínai nevek és szavak magyar átírása*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Dévényi Kinga–Iványi Tamás 1997. *Jobbról balra arabul*. Keleti Nyelvek Kincsestára 24. Körösi Csoma Társaság, Budapest.

- Ferenczy Géza 1980. Görög nevek, szók átírása. In Grétsy László–Kovalovszky Miklós (szerk.): *Nyelvművelő kézikönyv I.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 721–3.
- Fodor István (szerk.) 1968. Az afrikai szavak és nevek, főképpen nyelv- és népnevek magyar írásmódja. *A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának Közleményei* 25: 251–65.
- Hadrovics László (szerk.) 1983. *A cirill betűs szláv nyelvek magyar helyesírása. Az újjörög nevek magyar helyesírása.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kemény Gábor 1994. A nem latin betűs írású nyelvek neveinek magyar helyesírásáról. *Magyar Nyelvőr* 118: 287–99.
- Körtvélyesi Tibor 1998. *Szanszkrit nyelvtan.* A Tan Kapuja Buddhista Főiskola, Budapest.
- Ligeti Lajos (szerk.) 1981. *Keleti nevek magyar helyesírása.* Akadémiai Kiadó, Budapest.

Szabványok

- Barry, Randall K. 1997. ALA-LC Romanization tables. *Transliteration schemes for non-roman scripts.* Washington, Library of Congress. = <http://www.loc.gov/catdir/cpso/roman.html>.
- ISO 233-2:1993 – Information and documentation – Transliteration of Arabic characters into Latin characters – Part 2: Arabic language – Simplified transliteration.
- ISO 3166-1:2013 – Codes for the representation of names of countries and their subdivisions – Part 1: Country codes.
- ISO/TR 11941:1996 – Information and documentation – Transliteration of Korean script into Latin characters.
- MSZ 16352:1981 – Nyomtatott matematikai és azokkal rokon műszaki jelek alakja és elnevezése.
- MSZ 3401:1981 – A bibliográfiai tételek betűrendbe sorolásának szabályai.
- MSZ 3491:1988 – Korrektúrajelek és alkalmazásuk.
- MSZ 4900 sorozat – Fizikai mennyiségek neve és jele.
- MSZ ISO 9:1997 – Információ és dokumentáció. A cirill karakterek transliterációja latin karakterekre. Szláv és nem szláv nyelvek.
- The Unicode Consortium 2017. *The Unicode standard 10.0.0.* The Unicode Consortium, Mountain View CA. = <http://www.unicode.org/>.

Egyebek

- Benkő Loránd 1972. *Tudnivalók a Magyar Nyelv közleményeinek alakításmódjához.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 129. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- Érdi Júlia–Garai Péter (szerk.) 2007. *Tipográfia és helyesírás 30 nyelvhez. Tipográfiai és helyesírási tanácsadó magyar és idegen nyelvű szövegekhez kézirat-előkészítőknek, szerkesztőknek, szövegfeldolgozóknak, korrektoroknak.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Garai Péter 1997. *Nyomdászszemmel a Winwordről.* Nyomdaipari Füzetek 3. Nyomdász Kiadó, Budapest.
- Juhász Dezső 1993. A helyesírás, szövegtagolás néhány kérdése és a szerkesztői gyakorlat. *Magyar Nyelvőr* 117: 517–9.
- Kálmán Béla 1965. Családneveink kiejtéséhez. *Magyar Nyelvőr* 89: 164–5.
- Kis Ádám 1994. A számítógépes szövegszerkesztők másodlagos kommunikációs eszközei. *Magyar Nyelvőr* 118: 168–83.
- Laczkó Krisztina 1998. Kisbetűk és nagybetűk. In O. Bozsik Gabriella–V. Raisz Rózsa–Zimányi Árpád (szerk.): *Helyesírásunkról, helyesírásunkért. A Nagy J. Béla országos helyesírási versenyek előadásai, egyéb tanulmányok, feladatsorok.* Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola, Eger, 39–48.

- Laczkó Krisztina 2002. Helyesírás és grammatika viszonya. In Balázs Géza–A. Jászó Anna–Koltói Ádám (szerk.): *Éltető anyanyelvünk. Mai nyelvűvelésünk elmélete és gyakorlata, írások Grétsy László 70. születésnapjára*. Budapest, Tinta Könyvkiadó, 306–12.
- Ladó János 1964. Családneveink kiejtési nehézségei. *Magyar Nyelvőr* 88: 382–92.
- Mártonfi Attila 1998. A régi magyar családnevek helyesírásához. *Irodalomismeret* 9/3–4: 21–30.
- Pentsy Jenő (szerk.) 1973³. *A műszaki könyv írása és szerkesztése. Útmutató szerzők, fordítók, lektorok és szerkesztők számára*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- Prószéky Gábor–Kis Balázs 1999. *Számítógéppel – emberi nyelven. Intelligens szövegkezelés számítógéppel*. SZAK Kiadó, Bicske.
- Ránki Andor 1959². *Természettudományi és műszaki rövidítések, jelek, jelölések*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Összeállította: Mártonfi Attila